

**Козлова Олена Миколаївна**, старший викладач кафедри сурдопедагогіки факультету корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

## **РОЛЬ МИСЛЕННЯ У РОЗУМІННІ ТЕКСТІВ ДІТЬМИ З ВАДАМИ СЛУХУ**

Не дивлячись на вагомість одержаних даних щодо розуміння текстових повідомлень глухими і слабочуючими дітьми різних вікових періодів, залишається у психологічному плані нерозв'язаним питання щодо впливу рівня сформованості мислення, його виду та структурних характеристик на розуміння тексту.

У цьому зв'язку звернемося до аналізу тих робіт і досліджень, які мають особливе значення для тлумачення складових процесу аналізу текстів дітьми з вадами слуху. Розгляд мислення з позиції його ролі у аналізі тексту слід, на нашу думку, розпочинати з питань, які синкретично об'єднують мислення і текст.

Одним із критеріїв такого взаємозв'язку як мислення-текст за нашим аналізом посідає образ. Вивчивши дослідження з проблеми образу ми розглядаємо його в декількох аспектах: індивідуальних відмінностей образів, інтроспекції, виявлення, просторових характеристик, едейтичності, яскравості. Особливу увагу ми звертаємо на види образів, і серед них пріоритетне місце у аналізі текстів дітьми з вадами слуху займають зорові образи.

У зв'язку з цим А. Брукс (Brooks A., 1968) показав важливі, на наш погляд, залежності. Зокрема, він вважав, що інтерференція (затримка часу розв'язування завдання в залежності від характеру відповіді) має селективний характер, а саме, якщо сканування речення інтерферувало з вербальною відповіддю, то візуалізація – з процесом зорового пошуку. Тому у психології методичний прийом селективної інтерференції широко використовується для аналізу ролі образів при розв'язуванні вербального завдання і оперативному запам'ятовуванні вербального матеріалу (Eysent M., 1977; Steiner G., 1980).

У процесі подальшого вивчення виявилось, що інтерференція із зоровим пошуком виникає у випадках, коли запам'ятовування відбувається за допомогою просторової мнемічної схеми, в свою чергу просторова організація сама по собі може покращувати запам'ятовування слів. Вище наведені дані стосуються, як видно із описаних результатів і закономірностей, перш за все образів, що виникають за зоровим сприйманням.

Ми вбачаємо, що зорові образи тісно пов'язані з мовними характеристиками. Саме зорово сприйняті образи надалі виступають ланкою у системі перекодування текстів.

Важливими виступають і інші характеристики образів. Так, А. Паївіо, розглядаючи взаємозв'язок мови і образу стверджував існування двох незалежних, але взаємодіючих систем: вербальної і невербальної (образної). Його теорія одержала назву подвійного кодування. За А. Паївіо (Paivio A.,

1971, 1977) використання невербальної системи дозволяє більш успішно вирішувати завдання, які вимагають симультанного, просторового уявлення інформації, в той час як вербальна краще організована для обробки послідовностей символів у часі: Кожна система організована ієрархічно: іконічний рівень, репрезентаційний рівень, асоціативний та референтаційний рівні. На ре презентаційному рівні відбувається контакт інформації з відповідною частиною довготривалої пам'яті: у випадках образної системи це призводить до видобутку уявлень, у випадках вербальної – до активізації репрезентації слів (логогенів). На асоціативному рівні здійснюється розробка блоку із запам'ятованих слів. Повна взаємодія відбувається лише на IV рівні. А. Паївіо вважає, що правильність відтворення слів аддіативно залежить від впливу вербального і образного кодування. Це пояснює той факт, що краще запам'ятовуються малюнки і конкретні слова у порівнянні з абстрактними. Головною характеристикою образної системи на думку А. Паївіо є її зв'язок з детальним і конкретним описом матеріалу.

Отже, образність має свої власні характеристики: образ позначається словом, слово відшуковується у блоці слів та блоці зорових образів, образність характеризується взаємовпливом зі словом через систему подвійного кодування. Всі ці питання є вихідними теоретичними позиціями для розгляду ролі мислення або мисленнєвого компоненту розуміння тексту.